

*Мартинюк О.А.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет*

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ

Анотація. Статтю присвячено визначенню основних імперативів, об'єктів та постулатів теорії інноваційної динаміки. Встановлено на основі узагальнення науково-прикладних досліджень Bain & Company пріоритетні технології управління в міжнародному та українському менеджменті та обґрунтовано як технології управління впливають на управлінсько-технологічний рівень підприємства. На особливу увагу заслуговує пропозиція про створення умов динамічного розвитку та підвищення управлінсько-технологічного рівня зрілості підприємства на основі використання інструментарію теорії інноваційної динаміки.

Ключові слова: управління розвитком, інноваційна динаміка, технології управління, управлінська-технологічна зрілість підприємства, динамічний розвиток.

Постановка проблеми. Забезпечення динамічного розвитку підприємств, досягається не тільки правильно обраним вектором управління, це комплекс адаптивних умов, які потребують постійного моніторингу та корегування. Але розвиток більшості сучасних підприємств гальмує консервативність процесів менеджменту, що не дає змоги постійно розвиватися та підвищувати рівень управлінсько-технологічної зрілості. Незважаючи на велику кількість наукових розробок сучасних управлінських концепцій розвитку, концепцій упровадження інновацій, удосконалення систем менеджменту, в реальному бізнес-середовищі постійно виникають нові перепони, які стають на заваді можливостям формування стійкого розвитку та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням процесів управління розвитком підприємства займалася плеяда визначних учених-економістів. Серед досліджень і публікацій, на які спирається автор, можна виділити праці таких науковців, як М. Афанасєв, В. Рогожин, Х. Баш, Д. Базанкова [1], Довбенко, Ю. Погорелов та ін. В їх дослідженнях процеси управління розглядалися з позицій розвитку: стратегії, ефективності, стійкості, адаптації, системності, функціонування, інновацій, життєвого циклу, якості, формування управлінських процесів та ін.

Питанням розвитку інноваційних процесів присвячено багато праць зарубіжних учених: Й. Шумпетера [11], Б. Твісса, Т. Брайана, Б. Санта, Дж. Кейнса, Дж. Хікса, Х. Барнета, С. Вітте, Е. Денісона та інших науковців. Значний внесок у дослідження інноваційних аспектів економічного розвитку зробили українські вчені: М. Туган-Барановський [9], М. Кондратьєв, О. Амоша, А. Гальчинський, Н. Чухрай, Р. Патора та багато інших. Їх дослідження присвячені обґрунтуванню сутності теорії інновацій, інноваційним проблемам економічного розвитку, аналізу видів і структури інноваційних процесів, практичному використанню інноваційного шляху розвитку. Однак, незважа-

ючи на значну кількість наукових праць, питання визначення комплексу технологій управління як основного інноваційного стимулу розвитку підприємства, особливо в контексті його динамічного розвитку, майже не досліджувалося.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений контент-аналіз наукових досліджень сфери управління розвитком підприємства показує різнобічність визначень як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Наявні тенденції управління динамічним розвитком не завжди відповідають нагальним потребам, які склалися у сучасній діяльності підприємств, про це свідчать результати проведеного нами дослідження. Саме тому назріла необхідність розроблення принципово нового підходу до управління розвитком підприємств, який би враховував особливості процесів, що протікають усередині підприємства на протязі всіх етапів розвитку, та передбачає можливості його коригування інструментами інноваційного характеру. Такими інструментами, на нашу думку, є інноваційні технології управління, які на основі створення збуджуючих імпульсів створюють необхідний рух та здійснюють певний вплив на розвиток підприємства.

Мета статті полягає у розробленні методичних основ теорії інноваційної динаміки підприємства та визначенні ролі технологій управління як функціонального ядра функціонування та динамічного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія інноваційної динаміки ґрунтується на створенні системи інноваційних процесів та враховує інноваційний розвиток та інноваційні цикли. Її основи вперше обґрунтовані Дж. Кларком як розділення економічної теорії на статистичний та динамічний розвиток та підтримано Й. Шумпетером у теоріях загальної рівноваги [11].

Розроблення комплексної теорії динамічного розвитку економічної системи стало підґрунтям для економістів-науковців, послідовників різних економічних напрямів. Наукові розробки Н. Кондратьєва схожі з поглядами Р. Харрода і Дж. Хікса, та Й. Шумпетера, але Н. Кондратьєв об'єднав статистику і динаміку в теорії, які вивчають економічні явища як незмінні у часі й як «процес змін економічних елементів і зв'язків» [10; 11].

Р. Харрод уважав, що інноваційна динаміка – це теорія, яка описує інноваційні явища, що відбуваються, але без припущення про незмінність інноваційних явищ протягом певного проміжку часу [10]. Найважливішою в теорії інноваційної динаміки є проблема економічного зростання, виражена в концепції економічних епох С. Ковалем [5].

Таким чином, спираючись на дослідження видатних учених, вважаємо актуальним використання постулатів теорії інноваційної динаміки для дослідження впливу інноваційних технологій управління на процеси динамічного розвитку підприємства. Формування такої методології дасть змогу зв'язати

цикли інноваційного розвитку із циклами динамічного переходу на інші рівні розвитку залежно від рівня управлінсько-технологічної зрілості підприємства з урахуванням факторів простору та часу.

У зв'язку із цим поняття інноваційної динаміки на сучасну вимогу повинно набути нового змісту. Теорія інноваційної динаміки повинна синтезувати фундаментальні закономірності виникнення та функціонування коливань у рамках нерівноважної системи, яка має певні ознаки відкритої системи, до такого класу систем належить і підприємство, тому що його діяльність підпадає під вплив екзогенних та ендогенних параметрів, спадкує ознаки материнської системи завдяки сформованому геному і визначає генетичну схильність системи до певного рівня розвитку за визначеним вектором [3; 4].

Свідомо визначено, що інноваційні процеси й явища відбуваються на повному проміжку простору, в чітко визначений момент часу, тому дослідження інноваційної динаміки повинні проводитися за допомогою концепції багаторівневого підходу до формування економічного простору підприємства [2, с. 148].

Теорія інноваційної динаміки ґрунтується на визначенні кола об'єктів дослідження, елементах, процесах, явищах, законах, інституціях та тенденціях. До загальних процесів інноваційної динаміки можна віднести:

- економічне зростання як кількісного та якісного збільшення в різних сферах виробництва;
- цикл як послідовну зміну станів елементів інноваційного простору;
- хвилю як поширення певного інноваційного явища або процесу шляхом передачі динамічного імпульсу від одного елемента інноваційного простору до іншого;
- криза як різка, несподівана зміна стану або рівня того чи іншого процесу, явища, як має ймовірність припинення його існування [1; 4; 5; 7].

Подальший розвиток теорії інноваційної динаміки повинен базуватися на основі сучасних наукових досягнень у міждисциплінарному просторі.

Нині є два принципово різних погляди на методологію вивчення динаміки. Один відображає класичне уявлення про рух економіки як зміну станів рівноваги. Інший узагальнює тезу про відсутність рівноважних станів в економіці. Особлива роль у дослідженні інноваційної динаміки належить інституційній та еволюційній теоріям.

Стабільному та нейтральному навколишньому середовищу, в якому відбуваються неокласичні економічні процеси, еволюційна теорія протиставляє мінливе середовище, яке постійно взаємодіє з процесом дослідження [12].

Використання еволюційних принципів для дослідження інноваційної динаміки найбільш ефективно під час розгляду довгострокових і складних інноваційних явищ і процесів. Ця теорія особливо доречна для дослідження проблем технологічного розвитку підприємств, оскільки вона спирається на закономірності, які не потрапляють у поле дослідження інших теорій. На сучасному етапі розвитку економіки підприємства незалежно від географічної належності, масштабів та бізнес-моделі стикаються як із новими викликами, так і з проблемами функціонування, тобто збуджуючих факторів, що породжують зміну стану підприємства або його рівновагу, а це змушує менеджмент шукати нові технології управління та приймати нестандартні управлінсько-технологічні рішення [8].

Для визначення інноваційного складника технологій управління, яка формується під впливом зовнішнього середовища та

суперечностей у функціонуванні підприємства, консалтингова компанія Bain & Company протягом останніх десятиліть проводить масштабні дослідження проблематики розвитку підприємства та рівня використання технологій управління в практиці підприємств.

Узагальнення результатів дослідження, які в 2015 р. компанія провела з опитуванням 1 400 топ-менеджерів підприємств [2], дало змогу виявити домінуючі тенденції функціонування підприємств у глобальному середовищі, ідентифікувати пріоритети першочергових завдань, які вирішує керівник підприємства, та динаміку популярності технологій управління, які використовуються для забезпечення довгострокового розвитку підприємства.

Аналізуючи результати проведеного опитування, зауважимо, що найвагомішими чинниками впливу, які змінюють підприємницьку поведінку, зумовлюють вектори стратегічних рішень керівників підприємств, є [2; 6]:

1) ускладнення умов господарювання внаслідок фінансово-економічної кризи, яка значною мірою вплинула на суттєве зниження позитивних очікувань керівників підприємств, 55% з яких стурбовані майбутнім рівнем доходності і прибутковості своєї компанії;

2) можливість адаптації до змін зовнішнього середовища вважають ключовим чинником розвитку підприємства 75% респондентів, а потенціал інноваційної діяльності постійно використовують 74% з опитаних керівників;

3) домінуючими критеріями відбору управлінських рішень стають довгострокові результати, а не отримання прибутку в короткостроковому періоді (з такою тезою погодилися 64% респондентів);

4) нові тренди сучасності (поява генерації нової покоління, інформація суспільства та виникнення цифрового глобального континіуму, підвищення стандартів соціальної відповідальності бізнесу та його значимості, глобалізаційні трансформації та ін.) змушують керівників та бізнесменів переглянути свою політику у сфері формування бізнес-моделей, напрямів інвестування, організації кадрової політики, диференціації ринку та асортименту, впровадження програм лояльності та ін. [2; 6].

Другим напрямом глобальних досліджень Bain & Company є оцінювання дієвості механізмів подолання проблем екзогенного та ендогенного характеру, які повинні вирішувати керівники, зокрема використання технологій управління та приналежного інструментарію, для досягнення ефективного функціонування та динамічного розвитку підприємств. Для визначення рівня актуальності та ефективності технологій управління та адаптивного інструментарію компанія Bain & Company провела екзит-пул із понад 30 тис. респондентами. За результатами аналізу оприлюднених звітів досліджень [2; 6], які проводилися у період з 2000 по 2015 р., ми склали рейтинг популярності технологій управління (табл. 1).

У рамках репрезентативної вибірки були залучені топ-менеджери та бізнесмени з різних сфер діяльності, різних за масштабами та регіональної приналежності бізнесів. Аналіз даних табл. 1 свідчить, що найбільшу популярність у бізнесі довгий час утримує перша група технологій рівня стратегічного управління (стратегічне планування, формування місії та візії, сценарне планування, управління ключовими компетенціями (KPI), бенчмаркінг, злиття та поглинання, стратегічні альянси, управління знаннями), тобто високого рівня управлінсько-технологічної зрілості. Це цілком очевидно, оскільки сукупність саме цих технологій не тільки допомагає вирішувати ключові

Динаміка актуальності технологій управління у світовому бізнес-середовищі за період 2000–2015 рр.

Ранг	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.
1	Стратегічне планування	Стратегічне планування	Бенчмаркінг	Стратегія CRM
2	Формування місії та візії	Стратегія CRM	Стратегічне планування	Стратегічне планування
3	Бенчмаркінг	Сегментація клієнтів	Формування місії та візії	Бенчмаркінг
4	Оцінювання рівня задоволеності клієнта	Бенчмаркінг	Стратегія CRM	Формування місії та візії
5	Аутсорсинг	Формування місії та візії	Аутсорсинг	Управління (KPI)
6	Управління результативністю	Управління (KPI)	Системи збалансованих індикаторів (BSC)	Управління змінами
7	Стратегічне зростання	Аутсорсинг	Управління змінами	Сегментація клієнтів
8	Сегментація клієнтів	Реінжиніринг бізнес-процесів	Управління (KPI)	Управління знаннями
9	Управління (KPI)	Сценарне планування	Стратегічні альянси	Концепція TQM
10	Стратегія CRM	Управління знаннями	Управління знаннями	Управління лояльністю Бренд-менеджмент
11	Механізм прийняття оптимальних рішень	Механізм прийняття оптимальних рішень	Реінжиніринг бізнес-процесів	Системи збалансованих індикаторів (BSC)
12	Концепція TQM	Бренд-менеджмент	Сегментація клієнтів	Реінжиніринг бізнес-процесів
13	Бренд-менеджмент	Управління змінами	Бренд-менеджмент	Стратегічні альянси
14	Стратегічні альянси	Стратегічні альянси	Сценарне планування	Аутсорсинг
15	Сценарне планування	Концепція TQM	Механізм прийняття оптимальних рішень	Механізм прийняття оптимальних рішень
16	Реінжиніринг бізнес-процесів	Управління ланцюгом поставок	Концепція TQM	Сценарне планування
17	Управління знаннями	Системи збалансованих індикаторів (BSC)	Управління ланцюгом поставок	Управління ланцюгом поставок

завдання управління, а й, володіючи певним спектром фінансових ресурсів, створює каскад інноваційного еволюціонування підприємства для забезпечення постійного розвитку стійкості, прибутковості, виявлення нових конкурентних переваг, напрямів адаптації до викликів і турбулентних змін.

Другу позицію займає група технологій управління, спектру клієнтоорієнтованого напряму та збільшення лояльності, управління такого класу спрямоване передусім на створення додаткової індивідуальної цінності. До цієї групи технологій належать сегментація клієнтів, система управління взаємодією з клієнтами (CRM), концепція TQM, брендінг, ті системні властивості, що утворюють можливості підвищення клієнтоорієнтованості сучасного бізнесу.

Третя група технологій оперує інструментарієм для підвищення ефективності операційної та стратегічної діяльності підприємств, до них належать технології реконструкції і трансформації бізнес-систем, а саме технології реінжинірингу бізнес-процесів та процесне управління, впровадження збалансованої системи індикаторів (BSC), аутсорсинг, управління ланцюгами поставок, інформаційно-логістичний менеджмент, моделі цінової оптимізації, механізм прийняття оптимальних рішень.

Динаміка рейтингу популярності технологій управління, згідно з дослідженням Bain & Company, дає змогу виявити високу кореляцію між завданнями розвитку, яку визначають керівники підприємств, та актуалізацією інструментарію певних технологій управління, які на них впливають, та виявити причино-наслідкові зв'язки й припустити що саме в такій послідовності вони існують. Упровадження або невчасне провадження певної технології змінює якісні властивості управлінсько-технологічного рівня підприємства та призводить його до рівня розвитку або кризи.

Для дослідження бізнес-практики управління динамічним розвитком підприємств, аналізу проблематики і шляхів розвитку українських підприємств нами було досліджено результати двох масштабних опитувань керівників і топ-менеджерів понад 300 українських підприємств різних видів діяльності, масштабів та регіональної належності впродовж 2008–2010 та 2012–2015 рр. Репрезентативна вибірка підприємств сформована за принципом відповідності структури суб'єктів ЄДРПОУ за видами економічної діяльності, організаційно-правовими формами господарювання, масштабом діяльності та величиною активів. Було також ураховано темпи зростання галузей, значимість під час створення ВВП за розміром, стратегічне значення для розвитку країни [2, с. 148–156; 6, с. 128–134].

Менеджерам та підприємцям українських і західних компаній, які були респондентами дослідження, пропонували оцінити вплив таких чинників: нестабільність політичної ситуації в країні та регіоні; нормативно-правове регулювання діяльності (обов'язкова сертифікація, ліцензування діяльності тощо); незадовільна система оподаткування; наявність дешевої робочої сили; низька кваліфікація робочої сили; брак сировини; висока вартість енергоресурсів та їх нестача; екологічні обмеження на виробництво; висока конкуренція на ринку товарів; висока конкуренція на ринку ресурсів. Для виявлення проблемних зон функціонування підприємств та оцінювання їх вагомості для підприємств за п'ятибальною шкалою (1 – найменш значуща; 5 – найбільш значуща) керівники підприємств визнали, що ключовими виступають дефіцит фінансових ресурсів для розвитку підприємств і недовантаження виробничих потужностей підприємства (табл. 2) [3; 8].

За умов симультанних змін зовнішнього середовища та керування ендегенних факторів актуалізується необхідність

Зонування проблемних сфер функціонування українських підприємств за рангом за період 2008–2015 рр.

№	Визначення проблемних зон підприємств	Ранг значення	
		2008–2010 рр.	2012–2015 рр.
1	Недовантаження виробничої потужності підприємств	3,07	3,3
2	Низька якість товарів (послуг)	2,86	2,5
3	Високий рівень витрат на виготовлення продукції	2,7	2,9
4	Незадовільний рівень адміністративних витрат	2,81	3,1
5	Недостатність фінансових ресурсів для розвитку	3,58	3,5
6	Відсутність чітких цілей розвитку підприємства	2,75	2,6
7	Відсутність об'єктивних правил діяльності всередині підприємства	2,7	2,5
8	Відсутність системи мотивації, орієнтованої на результативність	3,02	2,9
9	Домінування особистих інтересів робітників під час прийняття управлінських рішень	2,58	2,1
10	Низький рівень кваліфікації персоналу	2,67	2,8

розроблення й упровадження методики визначення управлінсько-технологічного рівня зрілості підприємства на основі визначеної теорії інноваційної динаміки, яка має можливість враховувати сучасні тенденції розвитку бізнес-середовища нових трендів та тенденцій розвитку, нових ефективних механізмів виявлення реальних і потенційних можливостей підприємства в контексті його динамічного розвитку.

Висновки. Класичні теорії розвитку розглядають економіку підприємства як зміну станів рівноваги. Теорія інноваційної динаміки розглядає не тільки зміну станів, а й можливість зародження криз та впливу на їх розвиток та вектор. Такий динамізм досягається за рахунок синтезування в теорії таких імперативів.

1. Визначення колювання мікроциклів, які не розглядаються в рамках теорії циклів, наприклад затухаючі явища і процеси, явища і процеси, які раптово виникли внаслідок інноваційного характеру динаміки. Досліджуються та аналізуються в теорії інноваційної динаміки.

2. Частина інноваційних процесів не має функціональної залежності, тому не може бути досліджена в рамках функціонального підходу до інноваційного зростання. Але в рамках мікроциклічного розвитку розглядається в теорії інноваційної динаміки.

3. Концепція економічного зростання не пояснює ситуацій, пов'язаних із кризами, недиференційованим розвитком товарних ринків або техногенними катастрофами, але вона органічно досліджується в рамках теорії інноваційної динаміки.

Подальший розвиток теорії інноваційної динаміки повинен базуватися на основі сучасних наукових досягнень у міждисциплінарному просторі.

Процеси глобалізації та трансформацій бізнесу, інформатизації та інтернаціоналізації допомогли підприємцям та менеджерам користуватися розробками та готовими рішеннями й інструментами аналогічних технологій під час вирішення аналогічних бізнесових та управлінських завдань.

Розглянувши комплекси технологій управління, умовно сформовані в три групи, припускаємо, що актуальними завжди залишаються технології стратегічного проектування та розвитку підприємства, які належать до високого рівня управлінсько-технологічної зрілості підприємства. Ми припускаємо, що саме рівень та якість сформованого комплексу технологій управління характеризують рівень управлінсько-технологічної зрілості та є визначальним для вибору технології управління як стимулятора подальших якісних змін.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування теоретико-методичного базису обрання комплексу технологій управління, визначення їх інноваційного складника для формування ефективного механізму забезпечення динамічного управління підприємством.

Література:

1. Базанкова Д.Н. Инновационная динамика: теоретический аспект / Д.Н. Базанкова // Весник КГУ им. Н.А. Некрасова. – 2011. – № 4. – С. 21–24.
2. Верба В.А. Еволюція управлінських технологій як відзеркалення проблематики та завдань розвитку підприємств / В.А. Верба // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 148–156.
3. Гуцалюк О.М. Методичний підхід до оцінювання технологічної зрілості підприємства / О. М. Гуцалюк // Бізнес Інформ. – 2012. – № 11. – С. 200–204.
4. Креативные технологии управления проектами и программами / С. Бушуев [и др.]; Украинская ассоциация управления проектами. – К. : Саммит-Книга, 2010. – 763 с.
5. Кузнец С. Экономический рост: результаты исследований и размышления / С. Кузнец // Лауреаты Нобелевской премии по экономике: автобиографии, лекции, комментарии / под ред. члена-корреспондента РАН В.В. Окрепилова. – СПб. : Наука, 2007. – Т. 1. – 479 с.
6. Лебідь О.В. Роль технологій управління у розвитку підприємства / О.В. Лебідь // Академічний огляд. – 2012. – № 2(37). – С. 128–134.
7. Солопов В.Ю. Экономическая динамика: идентификация форм / В.Ю. Солопов, В.В. Чекарчев. – Кострома : КГУ им. Н.А. Некрасова, 2005. – 392 с.
8. ТОВАЖНЯНСКИЙ Л.Л. Основы управленческих технологий : [учеб. пособие для студ. вузов] / Л.Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ [и др.] ; Национальный технический ун-т «Харьковский политехнический ин-т». – Х. : НТУ «ХПИ», 2004. – 184 с.
9. Туган-Барановский М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов / М.И. Туган-Барановский ; отв. ред. Л.И. Абалкин. – М. : Наука. 1997. – 576 с.
10. Харрод Р. К теории экономической динамики. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 420 с.
11. Шумпетер И. Теория экономического развития (Исследования предпринимательской прибыли, капитала, процентов и циклов конъюнктуры) / И. Шумпетер ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
12. Martunyk O. Creation of an information model of agricultural holding sustainable development // Journal of Applied Management and Investments (JAMI). – 2015. – Volume 4. – № 3. – P. 163–168.

Мартынюк О.А. Определение роли технологий управления предприятием в контексте теории инновационной динамики

Аннотация. Статья посвящена определению основных императивов, объектов и постулатов теории инновационной динамики. Установлены на основе обобщения научно-прикладных исследований Bain & Company приоритетные технологии управления в международном и украинском менеджменте и обосновано, как технологии управления влияют на управленческо-технологический уровень предприятия. Особого внимания заслуживает предложение о создании условий динамичного развития и повышения управленческо-технологического уровня зрелости предприятия на основе использования инструментария теории инновационной динамики.

Ключевые слова: управление развитием, инновационная динамика, технологии управления, управленческая технологическая зрелость предприятия, динамичное развитие.

Martyniuk O.A. Definition of the role of enterprise management technologies in the context of the theory of innovation dynamics

Summary. The article is devoted to the definition of the main imperatives, objects, and postulates of the theory of innovation dynamics. Based on the generalization of scientific and applied research of Bain & Company, priority management technologies in international and Ukrainian management are determined and justified how management technologies affect the managerial and technological level of the enterprise. A special attention should be paid to the proposal to create conditions for the dynamic development and enhancement of the managerial and technological level of the company's maturity on the basis of using the tools of the theory of innovation dynamics.

Keywords: development management, innovative dynamics, management technologies, management technological maturity of enterprise, dynamic development.